EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 20.7.2021
COM(2021) 409 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/41/EL (mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades) rakendamise kohta

1. SISSEJUHATUS

Direktiiviga 2014/41/EL Euroopa uurimismääruse kohta kriminaalasjades[1] (edaspidi „direktiiv“) kehtestati ühtne põhjalik raamistik, mis põhineb vastastikuse tunnustamise põhimõttel ning võimaldab ühes liikmesriigis asuvatel ametiasutustel koguda tõendeid teisest liikmesriigist.

Direktiivi ettepanek tehti 7 liikmesriigi algatusel[2]. Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid selle vastu 3. aprillil 2014. aastal kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 82 lõike 1 punktiga a ning see on siduv kõigi liikmesriikide, välja arvatud Iirimaa ja Taani jaoks.

Direktiiviga asendati olemasolevad tõendite kogumise raamistikud, täpsemalt 2000. aasta ELi vastastikuse õigusabi konventsioon,[3] raamotsus 2008/978/JSK[4] Euroopa tõendikogumismääruse kohta ning raamotsus 2003/577/JSK[5] tõendite arestimise kohta.

Direktiivi põhilised elemendid on loetletud allpool.

- Euroopa uurimismäärus on liikmesriigi **õigusasutuse** tehtud või kinnitatud **otsus** ühe või mitme uurimistoimingu tegemiseks või tunnustamiseks teises liikmesriigis eesmärgiga hankida tõendeid.

- See hõlmab kriminaalmenetluse kõigis etappides **kõiki uurimistoiminguid**,[6] välja arvatud ühise uurimisrühma loomine.

- Liikmesriigid on kohustatud **Euroopa uurimismäärust ilma lisaformaalsusteta kiiresti tunnustama ja täide viima** ning sellest võib keelduda ainult piiratud juhtudel, näiteks riigi oluliste julgeolekuhuvide ja põhiõiguste austamise tõttu.

- Direktiivis on määratud nõutavate tõendite kogumiseks ranged **tähtajad**.

[1] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades (ELT L 130, 1.5.2014, lk 1).
[2] Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Rootsi ja Sloveenia.
[3] 29. mai 2000. aasta konventsioon Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise vastastikuse õigusabi kohta kriminaalasjades (EÜT C 197, 12.7.2000, lk 1).
[4] Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta raamotsus 2008/978/JSK, mis käsitleb Euroopa tõendikogumismäärust esemete, dokumentide ja andmete kogumiseks kriminaalmenetluses kasutamise eesmärgil (ELT L 350, 30.12.2008, lk 72). Raamotsus tunnistati kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. jaanuari 2016. aasta määrusega (EL) 2016/95, millega tunnistatakse kehtetuks politseikoostöö ja kriminaalasjades tehtava õigusalase koostöö valdkonna teatavad õigusaktid (ELT L 26, 2.2.2016, lk 9).
[5] Nõukogu 22. juuli 2003. aasta raamotsus 2003/577/JSK vara või tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus (ELT L 196, 2.8.2003, lk 45).
[6] Näiteks võimaldab Euroopa uurimismäärus kahtlusaluste ja tunnistajate ülekuulamist, sealhulgas videokonverentsi teel, ning pangakontode ja muude finantskontode kohta teabe kogumist või meetmeid tõendite säilitamiseks.

- Direktiivis on **standardvormid** Euroopa uurimismääruse koostamise (A lisa), kättesaamise kinnituse (B lisa) ning teatise jaoks, millega teavitatakse liikmesriiki tema territooriumil tehtavast elektroonilise side pealtkuulamisest (C lisa)[7].

- Direktiiv sisaldab mitut täiendavat **kaitsemeedet kaitseõiguse tagamiseks**, eelkõige artikli 1 lõikes 3, artiklis 6 ning artiklis 14.

2021. aasta jaanuaris tegi komisjon ettepaneku muuta direktiivi artiklit 20, et viia see vastavusse isikuandmete kaitset käsitlevate ELi õigusnormidega[8].

Direktiivi artiklis 37 on sätestatud, et komisjon peab esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule direktiivi rakendamise kohta kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete andmete põhjal aruande. Aruanne sisaldab eelkõige hinnangut selle kohta, kuidas direktiiv mõjutab kriminaalasjades tehtavat koostööd ja üksikisikute kaitset ning kuidas täidetakse selle sätteid elektroonilise side pealtkuulamises, võttes arvesse tehnoloogia arengut.

Esimeses osas kirjeldatakse direktiivi rakendamise praegust seisu liikmesriikides, keskendudes peamistele sätetele, mis on Euroopa uurimismääruse toimimiseks kriitilise tähtsusega. Teises osas esitatakse ülevaade direktiivi liikmesriikides rakendamise peamistest elementidest.

Selle aruande koostamisel kasutas komisjon liikmesriikide saadetud teavet, kui nad teavitasid direktiivi ülevõtmise riiklikest meetmetest, ning liikmesriikide pädevate asutuste ja juristide ning Eurojusti ja Euroopa õigusalase koostöö võrgustiku vastuseid küsimustikule.

Aruanne hõlmab kõiki liikmesriike, kellele direktiiv on siduv.

2. ÜLDINE HINNANG

Selleks ajaks, kui ülevõtmisperiood 22. mail 2017. aastal läbi sai (artikli 36 lõige 1), olid vaid kaks liikmesriiki teavitanud komisjoni vajalikest meetmetest ning kaheksa liikmesriiki teavitasid meetmetest järgnevatel päevadel ja nädalatel.

2017. aasta juulis algatas komisjon Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 258 alusel 13 liikmesriigi suhtes (Austria, Bulgaaria, Küpros, Tšehhi, Kreeka, Hispaania, Horvaatia, Luksemburg, Malta, Poola, Portugal, Rootsi ja Slovakkia) rikkumismenetluse, sest nad ei olnud teavitanud direktiivi ülevõtmise meetmetest. 2018. aasta jaanuaris saatis komisjon põhjendatud arvamused Austriale, Bulgaariale, Hispaaniale ja Luksemburgile, kuna nad ei olnud endiselt

[7] Nõukogu on avaldanud suunised nende vormide täitmiseks: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5291-2020-INIT/en/pdf

[8] Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2014/41/EL, et viia see vastavusse isikuandmete kaitset käsitlevate ELi õigusnormidega (COM/2021/21 final).

ülevõtmismeetmetest teavitanud. 2018. aasta septembriks olid kõik liikmesriigid, kellele direktiiv on siduv, teavitanud komisjoni oma riiklikest ülevõtmismeetmetest. Teavitatud meetmete analüüs ei näidanud ühegi olulise eraldiseisva elemendi puudumist ja ülevõtmismeetmetega seotud teabe edastamata jätmise tõttu alustatud rikkumismenetlus lõpetati[9].

3. KONKREETSED HINNATAVAD TEEMAD

3.1. Pädevad asutused või ametiisikud ja keskasutused

Artikli 33 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid teavitama komisjoni Euroopa uurimismääruse koostamiseks ja täitmiseks pädevatest asutustest või ametiisikutest ning keskasutus(t)est, kui selline asutus on artikli 7 lõike 3 kohaselt määratud. Kõik liikmesriigid on saatnud komisjonile oma teatised.

3.1.1. Taotlevad asutused või ametiisikud (artikli 2 punkt c)

Artikli 2 punktis c on „taotlev asutus või ametiisik“ määratletud kui kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör[10]. Samuti hõlmab see määratlus taotleva riigi mis tahes muud pädevat asutust või ametiisikut, kes tegutseb konkreetses asjas uurimisorganina kriminaalmenetluses ja kellel on pädevus taotleda riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist, tingimusel et sellise Euroopa uurimismääruse on kinnitanud kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör.

Euroopa Kohus on leidnud,[11] et mõisted „õigusasutus“ ja „taotlev asutus või ametiisik“ artikli 1 lõike 1 ning artikli 2 punkti c tähenduses hõlmavad liikmesriigi prokuröri või üldisemalt liikmesriigi prokuratuuri, olenemata seadusest tulenevast alluvussuhtest, mis võib esineda selle prokuröri või prokuratuuri ja selle liikmesriigi täitevvõimu vahel, ning sellest, et esineb oht, et prokurör või prokuratuur saab täitevvõimult Euroopa uurimismääruse tegemisel otseselt või kaudselt individuaalseid korraldusi või juhiseid.

Enamikus liikmesriikides on Euroopa uurimismääruse koostamiseks pädevad asutused või ametiisikud prokuratuurid, eeluurimiskohtunikud või kohtud. Ühes liikmesriigis on Euroopa uurimismääruse koostamise pädevus ainult kohtutel, samas kui ühes teises liikmesriigis on taotleva asutuse ülesanded määratud kooskõlas artikli 2 punkti c alapunktiga i[12] riigi

[9] See ei piira rikkumismenetlusi, mille komisjon võib algatada teatud liikmesriikide suhtes juhul, kui ta leiab, et teavitatud riiklike meetmetega võetakse direktiiv üle ebakorrektselt või selle praktikas kohaldamisel võib täheldada süstemaatilisi puudujääke.

[10] Artikli 1 lõikes 1 on täpsustatud, et Euroopa uurimismäärus on õigusasutuse tehtud või kinnitatud otsus.

[11] Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2020, Staatsanwaltschaft Wien *vs.* A. jt, C-584/19 PPU, ECLI:EU:C:2020:1002.

[12] Vt Euroopa Liidu Kohtus menetlemisel olev kohtuasi C-66/20.

maksuhaldurile, millel on prokuratuuri õigused ja kohustused. Vähem kui pooled liikmesriigid olid kasutanud võimalust määrata oma taotlevaks asutuseks või ametiisikuks kooskõlas artikli 2 punkti c alapunktiga ii pädev uurimisorgan, näiteks politseiasutus. Mõnel juhul määrati haldusrikkumisega seotud menetluses taotlevaks asutuseks või ametiisikuks haldusasutus. Selliste Euroopa uurimismääruste puhul määrati kinnitavaks asutuseks või ametiisikuks prokurör, eeluurimiskohtunik või kohus. Ühes liikmesriigis ei määratud haldusasutuse alustatud haldusrikkumisega seotud menetluses kinnitavat asutust või ametiisikut. Peaaegu kõik liikmesriigid rakendasid seda sätet nõuetekohaselt.

3.1.2. Täitvad asutused või ametiisikud (artikli 2 punkt d)

Enamik liikmesriike määras Euroopa uurimismääruse koostamise pädevusega asutused või ametiisikud ka täitvateks asutusteks või ametiisikuteks. Mõnes liikmesriigis on Euroopa uurimismääruse tunnustamise ja täitmise tagamise pädevusega asutused või ametiisikud ka õiguskaitse- või haldusasutused.

3.1.3. Keskasutused (artikli 7 lõige 3)

Artikli 7 lõikes 3 on ette nähtud, et liikmesriigid võivad määrata pädevaid asutusi abistama ühe või mitu keskasutust. Nad võivad panna oma keskasutus(t)ele vastutuse Euroopa uurimismääruste administratiivse edastamise ja vastuvõtmise ning muu sellega seotud ametliku suhtlemise eest.

Märkimisväärne hulk liikmesriike teavitas komisjoni vähemalt ühest keskasutusest. Enamikul juhtudest määrati keskasutuseks justiitsministeeriumid, kuid neile anti erinevaid ülesandeid. Mõned nendest keskasutustest saavad abistada ka Euroopa uurimismääruste administratiivsel edastamisel ja vastuvõtmisel ning ainult väike hulk liikmesriike nõuab, et kõik sissetulevad Euroopa uurimismäärused saadetaks neile keskasutuste kaudu. Mõnel juhul teavitati mitmest keskasutusest. Mõnes liikmesriigis saavad asutused või ametiisikud abi pakkuda, isegi kui neist kui keskasutustest ei ole ametlikult teavitatud.

Mõned liikmesriigid andsid oma määratud keskasutustele lisavolitusi (nt andes neile kohustuse teha eelkontrolle kõigi vajalike dokumentide laekumise kohta või keelduda teatud tingimustel Euroopa uurimismääruse täitmisest). Peaaegu kõik liikmesriigid rakendasid seda sätet nõuetekohaselt.

3.2. Euroopa uurimismääruse mõiste ja kohaldamisala ning menetluste liigid, mille puhul selle saab koostada

3.2.1. Euroopa uurimismääruse mõiste (artikkel 1)

Kõik liikmesriigid võtsid üle artikli 1 lõike 1, milles määratletakse Euroopa uurimismäärus kui õigusasutuse otsus, mis on tehtud selleks, et teha üks või mitu konkreetset uurimistoimingut teises liikmesriigis eesmärgiga hankida tõendeid. Põhjenduses 25 on täpsustatud, et direktiivis

sätestatakse eeskirjad, millega reguleeritakse kriminaalmenetluse kõigis etappides, sealhulgas kohtumenetluse etapis, uurimistoimingu tegemist. Üksikutes liikmesriikides võib Euroopa uurimismääruse koostada ka kohtulahendi või karistuse täideviimise ajal. Ühes liikmesriigis on täpsustatud, et Euroopa uurimismääruse võib koostada ka menetluslike lisameetmete tarbeks.

Mõned liikmesriigid ei viidanud oma ülevõtmissätetes konkreetselt kahtlustatava või süüdistatava või tema nimel tegutseva juristi õigusele taotleda Euroopa uurimismääruse koostamist (artikli 1 lõige 3), kuid see võib tuleneda sellest, et kõnealuse õiguse tagab juba riigi kriminaalmenetlus.

Valdav enamik liikmesriike ei viidanud oma ülevõtmissätetes konkreetselt põhiõigustele ja õiguste üldpõhimõtetele (artikli 1 lõige 4). Siiski viitasid mõned liikmesriigid Euroopa Liidu põhiõiguste hartale, riiklikule põhiseadusele või Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile. Siiski on enamik liikmesriike selgelt sätestanud, et põhiõiguste austamisega seotud rikkumine on artikli 11 lõike 1 punkti f kohane keeldumise alus.

3.2.2. Kohaldamisala (artikkel 3)

Direktiivi artiklis 3 on öeldud, et Euroopa uurimismääruse kohaldamisala hõlmab kõiki uurimistoiminguid, välja arvatud ühise uurimisrühma loomine ja sellise rühma raames tõendite kogumine. Põhjendustes 9 ja 34 on täpsustatud, et direktiivi ei tuleks kohaldada Schengeni lepingu rakendamise konventsioonis[13] osutatud piiriülese jälgimise ega konfiskeerimiseks võetavate kriminaalasja tagamise meetmete suhtes.

Enamik liikmesriike on artikli 3 selgesõnaliselt üle võtnud. Mõned liikmesriigid lisasid veel erandeid, nimelt karistusregistri andmete kogumine, menetlusdokumentide esitamisel antav õigusabi, süüdistatava telefonikonverentsi teel toimuv ülekuulamine ning konfiskeerimisele kuuluvate esemete arestimine. Schengeni lepingu rakendamise konventsioonis viidatud piiriülene jälgimine jäeti väikeses osas liikmesriikides Euroopa uurimismääruse kohaldamisalast selgesõnaliselt välja. Peaaegu kõik neist rakendasid seda sätet nõuetekohaselt.

3.2.3. Menetluse liigid (artikkel 4)

Direktiivi artiklis 4 on sätestatud, et Euroopa uurimismääruse võib koostada mis tahes liikmesriigi kriminaalmenetluses (artikli 4 punkt a). Ühes liikmesriigis nõutakse selleks siiski kriminaalmenetlust, mis toimub seoses taotlevas riigis toime pandud kuriteoga, selle asemel et viidata kuriteole taotleva riigi õiguse kohaselt. Mõned riigid teatasid taotleva riigi ülesandeid täites, et menetlustes, mis käsitlesid taotleva riigi õiguse kohaselt karistatavaid tegusid, oli võimalik koostada Euroopa uurimismäärus, kuna tegu oli õigusrikkumistega direktiivi artikli 4

[13] Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta sõlmitud 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingu rakendamise konventsioon (EÜT L 239, 22.9.2000, lk 19).

punktide b ja c mõistes. Suures osas liikmesriikides ei ole ülevõtvates õigusaktides selget viidet menetlusele, mis käsitleb süütegusid või õigusrikkumisi, mille eest võib taotlevas riigis juriidilise isiku vastutusele võtta või teda karistada (artikli 4 punkt d). Peaaegu kõik liikmesriigid rakendasid seda sätet nõuetekohaselt.

3.3. Euroopa uurimismääruse koostamine

3.3.1. Euroopa uurimismääruse sisu ja vorm (artikli 5 lõige 1)

Direktiivi artikli 5 lõikes 1 on nähtud ette Euroopa uurimismääruse sisuga seotud nõuded ning kehtestatud kohustus koostada uurimismäärused direktiivi lisas määratud vormis.

Enamik liikmesriike võtsid direktiiviga kehtestatud vormi üle täielikul ja nõuetekohasel viisil.

3.3.2. Euroopa uurimismääruse koostamise tingimused (artikkel 6)

Artikli 6 lõike 1 kohaselt võib Euroopa uurimismääruse koostada juhul, kui a) koostamine on artiklis 4 osutatud menetluse puhul vajalik ja sellega proportsionaalne, võttes arvesse kahtlustatava ja süüdistatava õigusi, ning b) Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingu(te) tegemist oleks saanud taotleda samadel tingimustel sarnases riigisiseses asjas.

Mõne liikmesriigi puhul ei olnud võimalik selgelt tuvastada artikli 6 lõike 1 ülevõtmist ning väikeses osas muudest liikmesriikidest tuvastati ebakorrektse ülevõtmise juhtumeid.

Märkimisväärne hulk liikmesriike ei viidanud selgesõnaliselt võimalusele konsulteerida taotleva asutuse või ametiisikuga Euroopa uurimismääruse koostamise olulisuse üle (artikli 6 lõige 3), kuid mõnes nendest liikmesriikidest olid võetud vastu horisontaalsed sätted taotleva asutuse või ametiisikuga Euroopa uurimismääruse tunnustamise ja täitmise üle konsulteerimise kohta. Väike hulk liikmesriike võttis artikli 6 lõike 3 üle nii, et viitas taotleva asutuse või ametiisikuga konsulteerimisele ainult artikli 6 lõike 1 punkti a kohastel tingimustel. Väike hulk liikmesriike muutis taotleva asutuse või ametiisikuga vabatahtliku konsulteerimise kohustuslikuks.

Enamik liikmesriike võtsid artikli 6 oma õigusesse õigesti üle. Siiski ei olnud mõne liikmesriigi puhul ülevõtmine direktiiviga kooskõlas.

3.3.3. Keelte kasutamise kord (artikli 5 lõiked 2–3 ja artikli 33 lõike 1 punkt b)

Artikli 5 lõike 3 kohaselt peab taotleva riigi pädev asutus või ametiisik tõlkima Euroopa uurimismääruse täitjariigi ametlikku keelde või mõnda teise keelde, mille täitjariik on vastuvõetavaks tunnistanud.

Enamik liikmesriike võtsid artikli 5 lõike 3 üle täielikul ja nõuetekohasel viisil. Üksikud liikmesriigid ei võtnud seda sätet selgesõnaliselt üle.

Enam kui pooled liikmesriigid teatasid kooskõlas artikli 33 lõike 1 punktiga b, et nad aktsepteerivad Euroopa uurimismäärusi, mis on muus keeles kui nende ametlik keel (tavaliselt inglise keeles). Mõned liikmesriigid seadsid selliste muude keelte aktsepteerimise tingimuseks taotluse kiireloomulisuse või selle, et teine asjassepuutuv riik kohustub sellele samaga vastama. Väike arv liikmesriike kehtestasid teatavate naaberliikmesriikide keelte jaoks eeliskorra. Kuigi enamik liikmesriike viitasid oma ülevõtvates õigusaktides keelele, mida Euroopa uurimismääruse täitmiseks või tõlkimiseks võib kasutada, kui asjaomane liikmesriik on täitjariik, jätsid üksikud liikmesriigid oma ülevõtvates õigusaktides keelte kasutamise korra määramata.

3.4. Euroopa uurimismääruse tunnustamine ja täitmine

3.4.1. Euroopa uurimismääruse tunnustamine ja täitmine (artikkel 9)

Artikli 9 kohaselt on määrust täitval asutusel või ametiisikul üldine kohustus tunnustada Euroopa uurimismäärust ja tagada selle täitmine samal viisil ja sama korra kohaselt nagu siis, kui asjaomast uurimistoimingut oleks taotlenud täitjariigi asutus või ametiisik.

Üksikud liikmesriigid ei viidanud oma ülevõtvates õigusaktides selgesõnaliselt kohustusele tunnustada Euroopa uurimismäärust. Üks liikmesriik viitas Euroopa uurimismääruse täitmise juures kaalutlusõigusele, mitte kohustusele.

Enamik liikmesriike võttis artikli 9 lõike 2 oma õigusesse õigesti üle. Selles artiklis nõutakse taotleva asutuse või ametiisiku sõnaselgelt esitatud formaalsuste ja menetluste täitmist, tingimusel et sellised formaalsused ja menetlused ei ole vastuolus täitjariigi õiguse aluspõhimõtetega. Ühes liikmesriigis kehtestati selleks valikuline, mitte kohustuslik säte. Paari liikmesriigi puhul ei suudetud tuvastada asjakohaseid sätteid, mis hõlmaksid kriminaalõigusega seotud haldusmenetlusi. Mitmes liikmesriigis võeti viide „õiguse aluspõhimõtetele“ üle üldise viitena „siseriiklikule õigusele“ või selle „üldpõhimõtetele“.

Artikli 9 lõikes 3 on nõutud, et määrust täitev asutus või ametiisik saadaks taotlevale riigile tagasi Euroopa uurimismääruse, mida ei ole koostanud taotlev asutus või ametiisik. Enamik liikmesriike võttis selle sätte oma õigusesse nõuetekohaselt üle. Siiski ei võtnud mõned riigid seda üle selgesõnaliselt ning ühes liikmesriigis võeti see üle täitmata või tunnustamata jätmise alusena.

Üksikute liikmesriikide puhul ei suudetud tuvastada artikli 9 lõigete 4 ja 5 selgesõnalist ülevõtmist, milles täpsustataks, kuidas taotleva riigi asutused saaksid täitjariigis Euroopa uurimismääruse täitmisel abi anda, ning mõnes teises liikmesriigis leiti probleeme vastavusega.

3.4.2. Teist tüüpi uurimistoimingute kasutamine (artikkel 10)

Artikli 10 lõike 1 kohaselt on määrust täitev asutus või ametiisik kohustatud tegema otsuse kasutada muud kui Euroopa uurimismääruses ette nähtud uurimistoimingut, kui sellist toimingut ei ole riiklikus õiguses ette nähtud või kui seda ei saa kasutada riigisiseses asjas.

Enamik liikmesriike võttis artikli 10 üle nõuetekohaselt, kuid mõne liikmesriigi puhul leiti probleeme vastavusega. Need probleemid hõlmasid näiteks seda, et muu uurimistoimingu kasutamine on valikuline, mitte kohustuslik (lõige 1), või et vähem sekkuva uurimistoimingu kasutamine on kohustuslik, mitte valikuline (lõige 3), ning samal ajal võtsid mõned liikmesriigid lõike 5 üle tunnustamata või täitmata jätmise alusena.

3.4.3. Tunnustamata või täitmata jätmise alused (artikli 11 lõige 1, artikli 22 lõige 2, artikli 23 lõige 2, artikli 24 lõige 2, artikli 26 lõige 6, artikli 27 lõige 5, artikli 28 lõige 1, artikli 29 lõige 3, artikli 30 lõige 5)

Artikli 9 lõikes 1 määratud Euroopa uurimismääruse täitmise üldist kohustust piiravad artikli 11 lõikes 1 loetletud võimalikud tunnustamata või täitmata jätmise alused ning teatavate uurimistoimingutega seotud lisaalused artikli 22 lõikes 2, artikli 23 lõikes 2, artikli 24 lõikes 2, artikli 26 lõikes 6, artikli 27 lõikes 5, artikli 28 lõikes 1, artikli 29 lõikes 3 ning artikli 30 lõikes 5.

Enam kui pooled liikmesriigid võtsid kohustuslikena üle kõik või mõned tunnustamata või täitmata jätmise alused kooskõlas artikli 11 lõikega 1, kuid teised liikmesriigid võtsid need üle valikulistena. Mõned riigid ei võtnud selgesõnaliselt üle teatavaid artikli 11 lõike 1 kohaseid keeldumise aluseid. Üksikud liikmesriigid kas ei võtnud kohustuslike alustena üle artikli 22 lõike 2, artikli 24 lõike 2, artikli 26 lõike 6, artikli 27 lõike 5, artikli 28 lõike 1, artikli 29 lõike 3 ning artikli 30 lõike 5 kohaseid aluseid või võtsid üle lisaaluseid.

Artikli 11 lõike 1 punkti d puhul, milles kehtestatakse valikuline keeldumise alus, kui Euroopa uurimismääruse täitmine oleks vastuolus *ne bis in idem* põhimõttega, täheldati ülevõtmise puhul märkimisväärseid erinevusi. Mõned liikmesriigid viitasid ainult sellele põhimõttele, teised kirjeldasid seda täpsemalt ning osad neist lisasid sellele täitmise tingimuse[14].

Märkimisväärne arv liikmesriike võttis artikli 11 lõike 1 punkti f kohase põhiõigustega seotud keeldumise aluse üle nõuetekohaselt. Paar liikmesriiki ei viidanud siiski selgesõnaliselt sellele tunnustamata või täitmata jätmise alusele. Lisaks jätsid mõned liikmesriigid välja viited Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 6 ja hartale, paar liikmesriiki viitasid Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile ning üks liikmesriik viitas Euroopa Inimõiguste Kohtu otsustele.

Kõik liikmesriigid võtsid keeldumise alusena üle topeltkaristatavuse kooskõlas artikli 11 lõike 1 punktiga g, kuid mõned liikmesriigid lisasid sellele erandeid või tingimusi, mis tekitavad vastavusprobleeme. Mis puutub süütegude kategooriatesse, mille puhul topeltkaristatavuse kontroll tühistati, siis ühes liikmesriigis ei välistata sekkuvate meetmete korral selliseid kontrolle

[14] See tuleneb Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklist 54: „kui isikule on karistus määratud, on ta selle ära kandnud või kannab seda või seda ei saa otsuse langetanud konventsiooniosalise õiguse alusel enam täitmisele pöörata.“

ka oma kodanike puhul, teises liikmesriigis aga välistatakse, välja arvatud juhul, kui need meetmed piirduvad konkreetsete süütegudega või neile on kehtestatud teatav piirmäär. Ühes liikmesriigis on võimalus seada selle tunnustamata või täitmata jätmise aluse mittekohaldamise tingimuseks vastastikkus. Üksikutes liikmesriikides puudub viide vabadust piiravale julgeolekumeetmele.

Kaks liikmesriiki ei võtnud üle artikli 11 lõiget 2, milles täpsustatakse, et topeltkaristatavusega seotud keeldumise alust ning artikli 11 lõike 1 punkti h kohast tunnustamata või täitmata jätmise alust ei kohaldata artikli 10 lõikes 2 osutatud uurimistoimingute suhtes.

Enamik liikmesriike võtsid nõuetekohaselt üle erandi maksude, tollimaksude ning tolli- ja rahavahetustehingutega seotud süütegude kohta kooskõlas artikli 11 lõikega 3, kuid väikeses arvus liikmesriikides rakendusmeetmed puuduvad.

Artikli 11 lõikes 4 on nõutud, et enne Euroopa uurimismääruse mõnede aluste tunnustamata või täitmata jätmise üle otsustamist konsulteeriks määrust täitev asutus või ametiisik taotleva asutuse või ametiisikuga. Enamik liikmesriike rakendasid seda sätet nõuetekohaselt, kuid mõned tegid seda ainult osaliselt, näiteks jättes välja sõnad „täieliku või osalise“ või „viivitamata“ või nõude konsulteerida tunnustamata või täitmata jätmise aluste osas taotleva asutuse või ametiisikuga.

Artikli 11 lõike 5 kohaselt on määrust täitval asutusel või ametiisikul kohustus nõuda oma liikmesriigi asutuselt või ametiisikult, et privileeg või immuniteet võetaks ära, kui sellisel asutusel või ametiisikul on selline õigus. Väike arv liikmesriike ei võtnud seda sätet üle või tegid seda ainult osaliselt.

Mõned liikmesriigid kehtestasid oma riiklikes õigusaktides peale direktiivis ette nähtud Euroopa uurimismääruse tunnustamata või täitmata jätmise aluste veel lisaaluseid. Näiteks kui Euroopa uurimismääruse vorm või selle tõlge on ebatäielik, ebakorrektne või puudub, kui Euroopa uurimismäärus vaidlustatakse edukalt kohtus, kui Euroopa uurimismäärus võetakse tagasi või kui esineb muid põhjuseid, mis haldustoimingute tegemise võimatuks muudavad.

Sellised erinevad rakendamise käsitlused võivad tuua kaasa lahknevused eri õigussüsteemide vahel. Need võivad omakorda direktiivi praktikas rakendamise keerukamaks muuta. Nagu on kinnitanud Euroopa Kohus,[15] on Euroopa uurimismäärus „küll vahend, mis põhineb vastastikuse usalduse põhimõttel ja vastastikuse tunnustamise põhimõttel ning mille täitmine on reegel ja täitmisest keeldumine erand, mida tuleb tõlgendada kitsalt“.

3.5. Tunnustamise või täitmise tähtajad ning tunnustamise või täitmise edasilükkamise alused (artiklid 12 ja 15)

[15] Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2020, A jt, C-584/19, ECLI:EU:C:2020:1002, punkt 64.

Artiklis 12 ette nähtud tähtajad ja põhimõtted on Euroopa uurimismääruse tõhususe tagamiseks olulised.

Mõned liikmesriigid ei võtnud üle lõike 1 sõnastust seoses tunnustamise või täitmise otsuse vastuvõtmise ning uurimistoimingu tegemisega „sama kiiresti ja samadel tingimustel nagu sarnases riigisiseses asjas“.

Väike arv liikmesriike ei võtnud üle lõiget 2, milles on nõutud, et määrust täitev asutus või ametiisik võtaks arvesse taotleva asutuse või ametiisiku nõuet, et uurimistoiming tuleb teha lühema tähtaja jooksul või kindlaksmääratud kuupäeval.

Lõikes 3 on sätestatud, et Euroopa uurimismääruse tunnustamise või täitmise otsus tuleb teha võimalikult kiiresti ja hiljemalt 30 päeva jooksul pärast Euroopa uurimismääruse kättesaamist. Valdav enamik liikmesriike võtsid tähtaja üle nõuetekohasel viisil, kuid mõne puhul esines probleeme vastavusega, näiteks erandite tegemise tõttu.

Lõikes 4 on sätestatud, et määrust täitev asutus või ametiisik teeb uurimistoimingu viivitamata ja hiljemalt 90 päeva pärast Euroopa uurimismääruse tunnustamise või täitmise otsuse tegemist. Kõik liikmesriigid kehtestasid oma riiklikes õigusaktides selle tähtaja.

Lõigete 5 ja 6 kohaselt on lubatud neid tähtaegu pikendada. Siiski paistab, et mõned liikmesriigid ei võtnud neid sätteid üle korrakohaselt.

Euroopa uurimismääruse tunnustamise ja täitmise saab lükata edasi kahe artikli 15 lõikes 1 esitatud aluse põhjal. Niipea kui edasilükkamise põhjuseid enam ei ole, võtab määrust täitev asutus või ametiisik viivitamata vajalikud meetmed Euroopa uurimismääruse täitmiseks ja teavitab sellest taotlevat asutust või ametiisikut (artikli 15 lõige 2). Enamik liikmesriike on need sätted õigesti üle võtnud. Üksikud liikmesriigid kehtestasid tunnustamise või täitmise edasilükkamise kohustuse, jätmata selles küsimuses kaalutlusruumi. Väike arv liikmesriike võtsid artikli 15 lõike 2 üle ainult osaliselt.

3.6. Tõendite üleandmine (artikkel 13)

Artikli 13 lõike 1 kohaselt annab määrust täitev asutus või ametiisik taotlevale riigile tõendid viivitamata üle. Tõendid võib anda üle ka otse nendele taotleva riigi pädevatele asutustele või ametiisikutele, kes annavad Euroopa uurimismääruse täitmisel abi kooskõlas artikli 9 lõikega 4. Mitte kõik liikmesriigid ei ole seda sätet nõuetekohaselt üle võtnud.

Tõendite üleandmise võib artikli 13 lõike 2 kohaselt peatada, kuni tehakse otsus kasutatud õiguskaitsevahendi kohta. Väike arv liikmesriike ei võtnud seda sätet üle või võtsid selle üle ainult osaliselt. Mõned liikmesriigid kehtestasid kohustuse peatada tõendite üleandmine ning üks liikmesriik määras, et tõendite üleandmist ei tohi õiguskaitsevahendi tõttu peatada.

Artikli 13 lõike 4 kohaselt võib määrust täitev asutus või ametiisik anda tõendid ajutiselt üle taotlevale riigile, kui need on samuti olulised muude menetluste jaoks. Mõned liikmesriigid ei võtnud seda sätet üle.

3.7. Õiguskaitsevahendid (artikkel 14)

Artikli 14 lõige 1 koostoimes põhjendusega 22 seab liikmesriikidele kohustuse tagada, et Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingute suhtes kohaldatakse õiguskaitsevahendeid, mis on samaväärsed õiguskaitsevahenditega, mida kasutatakse sarnases riigisiseses asjas.

Mitu liikmesriiki jätsid täpsustamata, et Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingute suhtes kohaldatakse õiguskaitsevahendeid, mis on samaväärsed õiguskaitsevahenditega, mida kasutatakse sarnases riigisiseses asjas juhul, kui Euroopa uurimismäärus koostatakse asjaomases riigis. Paar liikmesriiki ei kehtestanud konkreetset sätet, mis käsitleks nende tegevust täitjariigina. Siiski määrasid mõned liikmesriigid, et siinkohal kehtivad riiklikud seadused, millega reguleeritakse kriminaalmenetlusi. Üksikutes liikmesriikides on ülevõtvates õigusaktides kehtestatud ainult Euroopa uurimismääruste puhul kohaldatavad õiguskaitsevahendid.

Mõned liikmesriigid ei võtnud selgesõnaliselt üle lõiget 2, milles sätestatakse, et Euroopa uurimismääruse koostamise sisulisi põhjuseid võib vaidlustada üksnes taotleva riigi kohtus.

Märkimisväärne hulk liikmesriike ei võtnud selgesõnaliselt üle lõikeid 3, 4, 6 ja 7, mis käsitlevad õiguskaitsevahendite kasutamise ja nendega seotud tähtaegade kohta teabe andmist või kohtuliku vaidlustamise tagajärgi.

Lõike 5 kohaselt peavad taotlev asutus või ametiisik ja määrust täitev asutus või ametiisik teavitama teineteist õiguskaitsevahenditest, mida kasutatakse Euroopa uurimismääruse koostamise, tunnustamise või täitmise vastu. Kuigi seda sätet ei võtnud üldse üle vaid üksikud liikmesriigid, oli liikmesriike, kes ei võtnud seda üle nõuetekohaselt.

3.8. Teavitamise kohustus (artikkel 16)

Valdav osa liikmesriike võtsid nõuetekohaselt üle artiklis 16 nimetatud kohustuse kinnitada Euroopa uurimismääruse kättesaamist ning anda taotlevale riigile Euroopa uurimismääruse tunnustamise või täitmise käigus muud teavet. Väike arv liikmesriike võttis siiski artikli 16 üle ainult osaliselt (näiteks jäeti välja sõna „viivitamata“; täitvatele asutustele ja ametiisikutele ei määratud kohustust kinnitada Euroopa uurimismääruse kättesaamist, kui tegevusse on kaasatud keskasutus; artikli 16 lõike 2 punkti b ei võetud üle).

4. ANDMETE KOGUMINE

2020. aasta septembris saatis komisjon liikmesriikide pädevatele asutustele või ametiisikutele ja juristidele, Eurojustile ning Euroopa õigusalase koostöö võrgustikule küsimustiku, paludes neilt nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset teavet kooskõlas direktiivi artikliga 37. Komisjon sai vastused 19 liikmesriigi pädevalt asutuselt või ametiisikult, Eurojustilt ja Euroopa õigusalase koostöö võrgustikult ning 9 vastust juristidelt.

Pädevate asutuste ja ametiisikute vastustest tuleb välja, et Euroopa uurimismäärust kasutatakse sageli: direktiivi rakendamise algusest koostatud ja täidetud Euroopa uurimismääruste arv varieerub väikestest kolmekohalistest arvudest (näiteks koostas üks liikmesriik 364 Euroopa uurimismäärust ning sai täitmiseks 180) väikeste viiekohaliste arvudeni (näiteks koostas üks liikmesriik umbes 15 900 Euroopa uurimismäärust ja sai täitmiseks umbes 10 500). Lisaks suurenes märkimisväärselt Euroopa uurimismääruste arv, mille puhul paluti Euroopa õigusalase koostöö võrgustiku abi: 2017. aastal oli neid 255 ja 2019. aastal 1762. Selline abi hõlmas näiteks otsekontakte ametiasutuste vahel, koostöö kiirendamist ning õigusküsimuste või kriminaalasja seisu kohta teabe andmist. Alates direktiivi jõustumisest on seoses Euroopa uurimismäärustega palutud Eurojustilt abi 3348 juhul. Antava abi liik on juhtumite lõikes erinev ja hõlmab eri etappe alates Euroopa uurimismääruse koostamisest kuni selle tunnustamise või täitmise ja järelmeetmete võtmiseni.

Enamikus liikmesriikides on kõige sagedamini taotletavad uurimistoimingud isiku ülekuulamine ning panga- ja muude finantskontode teabe hankimine. Siiski näib, et regulaarselt taotletakse enamikku uurimistoimingute liike.

Suurem osa koostatud uurimismäärustest täideti edukalt (76,65 % ühes kuni 96,93 % teises liikmesriigis) ning keelduti vaid üksikutel juhtudel (0 % kõigist ühe liikmesriigi koostatud Euroopa uurimismäärustest kuni 17 % teise liikmesriigi koostatutest). Siiski esines probleeme sellega, et üksikjuhtudel keelduti Euroopa uurimismääruste täitmisest, näiteks topeltkaristatavuse alusel või põhjusel, et taotletud meetme jaoks ei saanud riikliku õiguse kohaselt luba anda, faktilistel asjaoludel või tõlkega seotud probleemide tõttu, sh näiteks proportsionaalsuse põhimõtte, *de minimis* poliitika ja COVID-19 pandeemia tõttu; samuti esines põhjuseta keeldumisi. Ainult paar liikmesriiki kasutasid tunnustamata või täitmata jätmise alusena artikli 11 lõike 1 punkti f (põhiõigused).

Enamik liikmesriike teatas Euroopa uurimismääruse täitmisest ja taotlevale riigile tõendite üleandmisest 31 kuni 60 päeva jooksul. Sellegipoolest teatas suur osa liikmesriikidest, et nad said täitjariigilt tõendid alles 91 kuni 120 päeva jooksul. Paljud liikmesriigid peavad Euroopa uurimismäärusega seotud tähtaegu mõistlikeks. Rühm liikmesriike teatas siiski üksikjuhtudel (märkimisväärsetest) viivitustest – seda isegi kiireloomuliste juhtumite puhul – ning mõned vastused näitavad, et tähtaegade järgimine on liikmesriigiti erinev. Viivituste põhjusena toodi esile näiteks sisemenetlused, töökoormus ja COVID-19 pandeemia ning muud asjaolud, näiteks

kohtukutse kättetoimetamise võimaluse puudumine. Mõned liikmesriigid teatasid, et nad lahendasid sellised probleemid otsekontaktide vahendusel või said kiireloomuliste taotluste korral tuge Eurojustilt, Euroopa õigusalase koostöö võrgustikult või Europolilt.

Enamik liikmesriike peab praegust Euroopa uurimismääruste vastastikuse tunnustamise raamistikku tõendite saamise jaoks üldiselt rahuldavaks. Ent elektrooniliste tõendite puhul[16] nähakse liikmesriikides eelkõige digiülemineku süvenemise ja COVID-19 pandeemia tõttu jätkuvalt suurt vajadust konkreetsete eeskirjade järele. Enamik liikmesriike on ka seisukohal, et direktiiv on lihtsustanud ja kiirendanud tõendite kogumist ning et sellel on olnud positiivne mõju kriminaalasjades tehtavale õigusalasele koostööle. Suures osas jagavad Eurojust ja Euroopa õigusalase koostöö võrgustik neid seisukohti.

Tuvastati kitsaskohti, mis takistavad Euroopa uurimismääruse sujuvat toimimist, enim etteheiteid on vormi pikkusele ja keerukusele. Samuti tuvastati riikide õiguskorras erinevusi tõendite kogumisel ning üksikjuhtudel muid praktilise rakendamise probleeme, näiteks täitjariigi palve lisaks Euroopa uurimismääruse vormile ka riikliku otsuse (kohtumäärus) saatmiseks, poolikult täidetud vormid, halva kvaliteediga tõlked ning juhtumid, mille puhul täitjariik ei järginud taotleva riigi nõutavaid menetluslikke erinõudeid. Viimase probleemi tõid paar liikmesriiki esile seoses Euroopa uurimismääruse abil saadud tõendite vastuvõetavusega kohtus. Samas teised liikmesriigid ei teatanud tõendite vastuvõetavuse probleemidest või puudus neil selline teave. Enamik liikmesriike eelistas Euroopa uurimismääruse toimimise parandamiseks muid kui seadusandlikke meetmeid, kuid esitasid samas ka soovitusi vormi lihtsustamiseks.

Elektroonilise side pealtkuulamise kohta enamik liikmesriike kas ei suutnud esitada täpseid arve selle kohta, kui tihti seda meedet seni on kasutatud, või teatasid võrdlemisi väikesed arvud. Artikli 30 alusel koostatud Euroopa uurimismääruste arv varieerus nullist ühes liikmesriigis 25ni teises ning saadud Euroopa uurimismääruste arv ulatus nullist ühes liikmesriigis 90ni teises liikmesriigis. Artikli 31 alusel saadetud teatiste arv varieerus nullist ühes liikmesriigis vähemalt 40ni teises ning saadud teatiste arv ulatus nullist ühes liikmesriigis 35ni teises. Enamik liikmesriike ei suutnud osutada, kui paljudel juhtudel elektroonilise side pealtkuulamisest (kooskõlas artikliga 30 või 31) keelduti, või teatas väga väikestest arvudest.

Küsimusele, kas direktiivi sätted elektroonilise side pealtkuulamise kohta on rahuldavad, arvestades tehnika arengut, vastas enamik liikmesriike, et nende arvates on direktiiv selles valdkonnas rahuldav, ja jäi seisukohale, et neid probleeme ei saa lahendada õigusaktide abil. Mõned liikmesriigid olid arvamusel, et direktiivi kohaldamisala saaks veelgi täpsustada või et on vaja internetiühenduse pakkuja teenuste üleste teenuste (OTT-teenuste) eraldi reguleerimist. Mõned liikmesriigid ei avaldanud siinkohal üldse arvamust.

[16] https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/e-evidence-cross-border-access-electronic-evidence_et

2018. aasta sügisel toimusid arutelud uue ettepaneku üle, mis käsitles talletatud elektrooniliste tõendite piiriülese kättesaadavuse eeskirju, ning selle raames konsulteeris komisjon liikmesriikidega, et arutada jooksvaid probleeme ja võimalikke viise parandada reaalajas toimuvat piiriülest pealtkuulamist. Konsultatsioonid tõid ilmsiks, et liikmesriikide riiklikus õiguses kehtestatud pealtkuulamise korralduse andmise tingimused (näiteks meetme piiramine teatavate süütegude või konkreetsete karistuse miinimummääradega) on väga erinevad ning andmete piiriülese edastamisega seotud probleemid on peamiselt tehnilist laadi. Siiski leiti, et olemasolev Euroopa uurimismääruste süsteem on liikmesriikide vaheliste piiriüleste taotlustega tegelemiseks sobiv ja kasulik vahend. Samuti näitasid konsultatsioonid, et seadusandlikke meetmeid, sh reaalajas pealtkuulamise käsitlemist osana kavandatud elektrooniliste tõendite paketist ning erinevate riiklike tingimuste ühtlustamist praeguste probleemide lahendamiseks, ei peetud asjakohaseks. Lõpuks näitas vastavushindamine, et kuigi enamik liikmesriike võttis artiklid 30 ja 31 korrakohaselt üle, jätsid mõned liikmesriigid nende sätted osaliselt üle võtmata või ei olnud muul viisil direktiiviga vastavuses, kuna nad nägid tunnustamata või täitmata jätmiseks ette valikuliste aluste asemel kohustuslikud alused.

Nii Euroopa õigusalase koostöö võrgustik kui ka Eurojust teatasid[17] teatud probleemidest direktiivi praktikas rakendamisel, näiteks kiireloomuliste asjade menetlemine, halva kvaliteediga tõlked, puudujäägid Euroopa uurimismääruse vormis, erikohustuse reegli selge reguleerimise puudumine ning erinevalt tõlgendatud sätted. Nad soovitasid probleemide käsitlemiseks võtta nii seadusandlikke kui ka muid meetmeid.

Juristide vastused näitasid, et nende praktilised kogemused seoses Euroopa uurimismäärustega olid piiratud. Näiteks Euroopa uurimismääruse koostamise või selle tunnustamise ja täitmise vaidlustamise kohta teatati väga piiratud kogemustest või kogemuste puudumisest. Väike hulk vastuseid näitas, et kaitse taotlusi koguda teisest liikmesriigist tõendeid (artikli 1 lõige 3) rahuldati harva. Mõnedes vastustes toonitati Euroopa uurimismääruse olulisust Euroopa vahistamismääruse[18] täiendamisel. Kuigi mitmes vastuses väideti, et praegune Euroopa uurimismääruste vastastikuse tunnustamise raamistik kaitseb põhiõigusi rahuldavalt, esitati mõned ettepanekud Euroopa uurimismääruste toimimise parandamiseks kas seadusandlike või muude meetmete abil.

Paljud liikmesriikide pädevad asutused ja ametiisikud, juristid ning eelkõige Euroopa õigusalase koostöö võrgustik ja Eurojust esitasid heade tavade näiteid. Need sisaldavad näiteks vahetuid konsultatsioone asutuste vahel, praktikute koolitamist, koordineerimisnõupidamisi või väljaandeid Euroopa uurimismääruse kasutamise kohta.

[17] Eurojust ja Euroopa õigusalase koostöö võrgustik teatasid avalikult ka mitmest praktikas rakendamisega seotud probleemist, näiteks Eurojusti ja Euroopa õigusalase koostöö võrgustiku 2019. aasta juuni ühisteates ning 2020. aasta novembri aruandes Eurojusti juhtumite kohta.

[18] Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT L 190, 18.7.2002, lk 1).

5. JÄRELDUS

Kõnealune direktiiv on ELis tõendite kogumisel keskse tähtsusega vahend. Sellega võeti kasutusele uus vastastikusel tunnustamisel põhinev käsitlus kriminaalasjades tõendite saamiseks. Üldiselt andis direktiiv võrreldes varasemate vahenditega ELile lisaväärtust, lihtsustades tõendite kogumise protsessi ja kehtestades sellele konkreetsed tähtajad.

Kuigi hindamises tunnustati kõiki liikmesriikide seni tehtud jõupingutusi, näitab see ka, et direktiivi teatavate põhisätete (näiteks tunnustamata või täitmata jätmise alused) puhul on endiselt probleeme. Komisjon hindab jätkuvalt, kas liikmesriigid järgivad direktiivi, ja võtab asjakohased meetmed, et tagada direktiivi sätete täitmine kogu Euroopa Liidus[19].

Ühtlasi teeb komisjon liikmesriikidega tihedat koostööd, et ületada direktiivi rakendamisel ilmnevad raskused. Alates selle vastuvõtmisest on komisjon korraldanud liikmesriikidega kolm ekspertide kohtumist, et toetada neid direktiivi praktikas rakendamises[20]. Lisaks edendab komisjon eelkõige rahalise toe abil Euroopa uurimismääruse tõhusat rakendamist, parandades teadlikkust selle kättesaadavuse kohta, ja toonitab vajadust õpetada praktikutele selle kasutamist[21]. Samuti on ta töötanud välja elektrooniliste tõendite digitaalse vahetussüsteemi (eEDES), mis on IT-vahend, mille abil saavad liikmesriigid vahetada kiiresti ja turvaliselt digitaalses vormis Euroopa uurimismäärusi kooskõlas direktiivis kehtestatud nõuetega. Seda süsteemi võib kasutada ka elektrooniliste tõendite ja nendega seotud tõendite täitjariigilt taotlevale liikmesriigile edastamiseks. Oma 2. detsembril 2020. aastal avaldatud teatises õigusemõistmise digipöörde kohta[22] julgustas komisjoni kõiki liikmesriike eEDESiga ühinema, kuna eelduste kohaselt parandab see süsteem direktiivi tõhusust veelgi.

Lõpuks peaksid direktiivi täiendama elektrooniliste tõendite tulevased normid,[23] mis loovad kiired menetlused, milles võetakse arvesse elektrooniliste tõendite eripära ja praktikute kiireloomulisi ja järjest suurenevaid vajadusi.

[19] Komisjon uurib oma teatises „ELi õigus: parema kohaldamisega paremad tulemused“ (C/2016/8600) sätestatud strateegia kohaselt olulisi juhtumeid, kus liikmesriigid on direktiivid valesti üle võtnud.
[20] 25. jaanuaril 2016, 18. mail 2016 ja 22. juunil 2017.
[21] Euroopa Parlamendi ja nõukogu tulevane määrus, millega kehtestatakse õigusprogramm.
[22] Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Õigusemõistmise digipööre Euroopa Liidus. Võimalusterohked töövahendid“ (COM(2020) 710 final).
[23] Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb Euroopa andmeesitamismäärust ja Euroopa andmesäilitamismäärust elektrooniliste tõendite hankimiseks kriminaalasjades (COM(2018) 225 final); Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega kehtestatakse ühtlustatud normid kriminaalmenetluses tõendite kogumise eesmärgil esindajate määramise kohta (COM(2018) 226 final).